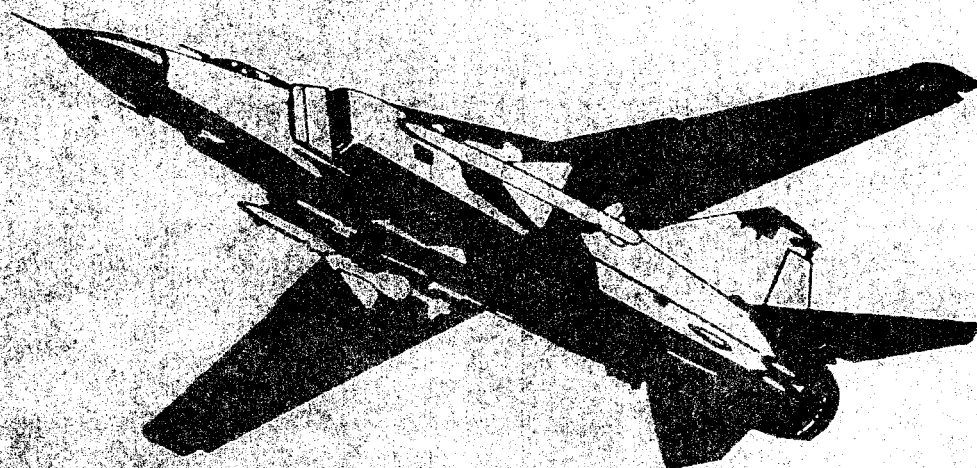

KONINKLIJKE LUCHTMACHT

INLICHTINGEN

SAMENVATTING

(ISAM) 1/85

Uitgegeven door de Luchtmachtstaf

Afd. Inlichtingen en Veiligheid

Ex.Nr. 77

MINISTERIE VAN DEFENSIE
LUCHTMACHTSTAF

2516 BA 's-Gravenhage, 11 - 02 - 85
Binckhorstlaan 135 12-09-85
Tel. 070 - 493591

Afd.: Inlichtingen en
Veiligheid.

Nr. : AIV / 0964 / F-85
AIV / 0964 / 1 - 85

Aan:

Zie verzendlijst.

INLICHTINGENSAMENVATTING

ISAM 1 / 85

3/85

Deze ISAM is een nationaal inlichtingendokument.
Behoudens voorafgaande toestemming van het
Hoofd van de Afdeling Inlichtingen en Veiligheid van
de Luchtmachtstaf mag de inhoud niet:

- A. ter inzage worden gegeven aan buitenlanders;
- B. ten overstaan van buitenlanders in discussie
worden gebracht;
- C. worden gekopieerd.

VERZENDLIJST, behorende bij Inlichtingsamenvatting nr. AIV/0964/F-85
d.d. 11 februari 1985.

<u>Aan:</u>	<u>Ex.nr.:</u>
Chef Staf (Luchtmacht) van de Inspecteur Generaal der Krijgsmacht	1 *)
Chef Defensiestaf t.a.v. Hoofd Afd. Inl. en Veiligheid	2
C- CTL	3
C- V1b Soesterberg	4
C- V1b Leeuwarden	5
C- 322 Squadron)	6
C- 323 Squadron) d.t.v. C- V1b Leeuwarden	7
C- GPLV/V1b Deelen	8
C- 298 Squadron)	9
C- 299 Squadron) d.t.v. C- GPLV/V1b Deelen	10
C- 300 Squadron)	11
C- V1b Volkel	12
C- 311 Squadron)	13
C- 312 Squadron) d.t.v. C- V1b Volkel	14
C- 306 Squadron)	15
C- V1b Twenthe	16
C- 313 Squadron)	17
C- 315 Squadron) d.t.v. C- V1b Twenthe	18
C- V1b Gilze-Rijen/Eindhoven	19+20
C- 316 Squadron)	21
C- 314 Squadron) d.t.v. C- V1b Gilze-Rijen/Eindhoven	22
C- 12 GGW	23+24
C- 3 GGW	25+26
C- 5 GGW	27+28
C- CRC/MilATCC	29+30
C- LVMG	31
C- 1 LK t.a.v. C- ASOC	32+33
C- CLO	34
C- DELM	35
C- DSM/V1b Woensdrecht	36
C- LUOS t.a.v. C- nr. 3 Squadron	37
C- LIMOS	38
C- LETS)	39
C- KKSL)	39
C- OCGLS	79
C- DATIM	40
C- KLS tvs C- V1b Ypenburg	41
Directeur Luchtmacht Stafschool	42

Lumat XXXXXXXXXX

	<u>Ex.nr.:</u>
Lumat [REDACTED] (tvs ter circulatie Defat en Lamat)	43 *)
Defat [REDACTED]	44 *)
Defat [REDACTED]	45 *)
Defat [REDACTED] (tvs ter circulatie Lamat en Adj Lamat)	46 *)
Lumat [REDACTED] (tvs ter circulatie Defat en Marat)	47 *)
Defat [REDACTED]	48 *)
LaLumat [REDACTED] (tvs ter circulatie Defat)	49 *)
Defat [REDACTED]	50 *)
Defat [REDACTED]	51 *)
Defat [REDACTED]	78 *)

I.a.a.:

Voorzitter van het Comité Verenigde Inlichtingen- diensten Nederland	52
Hoofd MARID	53
Hoofd LAMID	54+55+80
Hoofd IDB	56
Hoofd BVD t.a.v. Hr. [REDACTED]	57
DPKLu	58
DMKLu	59
DEBKLu - SCFin/PSCFin - SCAut - SCOrg	60
HPMV Brussel	61
NAK AFCENT t.a.v. Maj [REDACTED]	62
NAK ZATAF t.a.v. Lt-Kol [REDACTED]	63+64
Neth. Support Unit AAFCE t.a.v. Lt-Kol [REDACTED]	65
C- 1 LVG	66
NTC KLu Liaison Officier	67
C- Verbindings Afd. Arnhem t.a.v. Hoofd TOC/EOV	68
NMR SHAPE	69
DPO t.a.v. KLu Liaison Officier	70
ATOC-KALKAR W-Dld t.a.v. Maj [REDACTED]	71

Intern aan:

BDL - PCLS - SCO - SCPL	72
H- AOD)	
H- ALBV)	73 *)
H- AV)	
H- AOB	74
H- APL	75
H- Sectie Contra-Inlichtingen	76
AIV/Inl Bibliotheek	77
Circulatie ex. AIV	81

*) Ter info, daarna retour aan het Hoofd van de Afdeling
Inlichtingen en Veiligheid van de Luchtmachtstaf.

[REDACTED]

INHOUDSOPGAVE

	<u>Blz.:</u>
<u>HOOFDSTUK I - CURRENT INTELLIGENCE</u>	<u>I.1</u>
<u>VLIEG- EN DEFENACTIVITEITEN IN DE "FORWARD AREA"</u>	I.1
- Algemeen	I.1
- Oefeningen	I.1
<u>SLAGORDE MUTATIES/VLIEGTUIGEN</u>	I.2
- Ontruiming vliegvelden FINOW en PEENEMUENDE	I.2
- MIG-29/FULCRUM op vliegveld ROSS (BEMD)	I.2
<u>SLAGORDE/GROND-LUCHT GELEIDE WAPEN-SYSTEMEN</u>	I.2
- SA-5 complex GUBKOW (DDR)	I.2
<u>OFFENSIEVE LSK/TAKTIEK/TRAINING/OEFENINGEN/NIEUWE WAPENSYSTEMEN</u>	I.3
- Karakteristieken van (oefen-) aanvalstaktieken van FENCER jabow-regimenten in 1983 en 1984	I.3
- Gemodificeerde FLOGGER op ALTENBURG (GSFG-LSK)	I.4
<u>GROND-LUCHT GELEIDE WAPENSYSTEMEN/NIEUWE ONTWIKKELINGEN</u>	I.5
- SA-7b parameters	I.5
- SA-10 activiteiten in de Sowjet-Unie	I.5
<u>LUCHTVERDEDIGING/(NIEUWE) WAPENSYSTEMEN</u>	I.6
- Inzet van TV-camera's op aan de grens liggende "Early Warning"-stellingen	I.6
<u>VERBINDINGEN/C3</u>	I.7
- Waarneming afwijkende frequentie van FENCER-radio	I.7
<u>VLIEGTUIGPRODUKTIE</u>	I.8
- Tsjechische L-39 produktie in 1984	I.8
<u>LSK ALGEMEEN</u>	I.8
- Opvolger van de Bevelhebber van de Sowjet Luchtstrijdkrachten	I.8

STRATEGISCHE

	<u>Blz.:</u>
<u>STRATEGISCHE RAKETSTRIJDKRACHTEN</u>	I.8
- Mogelijke opvolger SS-20	I.8
<u>OVERIGE GEBIEDEN</u>	I.9
- India/vliegtuigleveranties	I.9
- Afghanistan/aanvallen op vliegvelden	I.10
- Vliegtuigleveranties aan Libische LSK	I.10
<u>BIJLAGE(N) behorende bij Hoofdstuk I</u>	1 (4 blz.)
<u>HOOFDSTUK II - BOUWACTIVITEITEN OP WP-VLIEGVELDEN IN 1984</u>	II.1-II.10
<u>BIJLAGE(N) behorende bij Hoofdstuk II</u>	1 (1 blz.)
<u>HOOFDSTUK III - THE MILITARY SITUATION IN AFGHANISTAN (DEC 1984)</u>	III.1-III.4
<u>BIJLAGE(N) behorende bij Hoofdstuk III</u>	1 (2 blz .)
<u>HOOFDSTUK IV - VEERTIG JAAR SOCIALISME: DE DDR ANNO 1985</u>	IV.1-IV.11

HOOFDSTUK I - CURRENT INTELLIGENCE

Vlieg- en oefenactiviteiten in de "FORWARD AREA"

1. Algemeen. In de eerste helft van de maand januari stonden de vlieg- en oefenactiviteiten op een zeer laag niveau. Oorzaken hiervan waren de slechte weersomstandigheden en de daarmee samenhangende "stand-downs". De laatste week van januari was het vliegprogramma zodanig op gang gekomen, dat het normale oefenniveau bereikt werd. In verband met de NAVO-oefening "REFORGER" werd een verhoging van het aantal "Intelligence Collection Flights" (ICFs) vastgesteld. Naast een aantal (routine-matige) verbindings-, range- en verplaatsingsoefeningen zijn twee oefeningen het vermelden waard (zie pt. 2).

2. Oefeningen. De belangrijkste oefeningen kunnen als volgt worden samengevat:

- a. Op 23 januari vond in de DDR een grond/lucht GW-oefening plaats in 4 fasen met deelname van diverse SA-2 (SPROETAU), SA-4 (PLAUEN, ALTENGRABOW) en SA-6 eenheden (MEISSEN, OHRDRUF, WEIMAR, enz.). Als "doel-vliegtuigen" werden o.a. ingezet 11 FENCERS-C van het jaborregiment BRAND en 3 FLOGGERS-B van het jagerregiment MERSEBURG. De FENCERS werden ingezet vanaf 300-6500 meter, terwijl de overige "doel"-vliegtuigen op 3400-8400 meter vlogen.
- b. Op 23 en 24 januari voerden jaborregimenten van de GSFG-LSK, onafhankelijk van elkaar, aanvallen uit op diverse ranges in de DDR. De aanvallen werden alle gekenmerkt door:
  - (1) EOV-ondersteuning door HIPs-J/K tijdens de start- en landingsfase.
  - (2) Het uitvoeren van de "COBRA"-manoeuvre in het kader van "SAM-suppression".
  - (3) ECM door jagerbommenwerpers ("self-protection").
  - (4) "Fighter escort" c.q. "top cover".
  - (5) Het afvuren van chaff-munitie.
  - (6) Tussenlandingen op andere vliegvelden.
  - (7) Ontsmettingsmaatregelen na de landing.

Aan deze oefeningen

[REDACTED]

Aan deze oefeningen werd o.a. deelgenomen door de jabowregimenten ALTENBURG, MIROW, FINSTERWALDE en NEURUPPIN en het jagerregiment MERSEBURG. Het jabowregiment ALTENBURG zette haar activiteiten voort op 25 januari met aanvallen op de BELGERN range.

Commentaar: De onder pt. 2b genoemde serie range-activiteiten verlopen over het algemeen volgens een vast stramien en worden kennelijk uitgevoerd in het kader van de training in het uitvoeren van "offensive counter air"- en interdictie-missies.

SLAGORDE MUTATIES/VLIEGTUIGEN

[REDACTED]

3. Ontruiming vliegvelden FINOW en PEENEMUENDE. Op 28 januari j.l. werd het volledige Sowjet jagerregiment FINOW (GSFG-LSK) verplaatst naar vliegveld TEMPLIN (GSFG-LSK). Gedurende dezelfde periode werd het resterende gedeelte van het jagerregiment PEENEMUENDE (NVA-LSK) naar het vliegveld MARXWALDE verplaatst; een gedeelte van dit regiment verbleef al sinds medio januari op vliegveld TROLLENHAGEN (NVA-LSK).

Commentaar: In beide gevallen betreft het hier - voor zover d.z.z. bekend - verplaatsingen in het kader van constructie- c.q. renovatie-werkzaamheden. Naar het zich laat aanzien zullen de werkzaamheden geruime tijd in beslag nemen.

[REDACTED]

4. MIG-29/FULCRUM op vliegveld ROSS (BEMD). Uit betrouwbare bron werd vernomen dat recent tenminste 23, mogelijk 38, MIG-29/FULCRUMs zijn waargenomen op het Sowjet vliegveld ROSS. Aangezien naar verwachting een FULCRUM-regiment zal bestaan uit + 40 vliegtuigen, mag worden aangenomen dat binnen afzienbare tijd een compleet FULCRUM-regiment zal zijn gevormd.

SLAGORDE/GROND-LUCHT GELEIDE WAPENSYSTEMEN

[REDACTED]

5. SA-5 complex GUBKOW (DDR). Naar het zich laat aanzien zal binnen afzienbare tijd het SA-5 complex GUBKOW de operationele status hebben bereikt. Aan het begin van deze maand werd namelijk op drie van de zes afvuurplatforms SA-5 gerelateerd lanceermaterieel waargenomen.

Commentaar: Tot nu toe zijn in de DDR drie geconfirmeerde SA-5 complexen bekend, t.w.:

- ALTENGRABOW (Oost van MAGDEBURG) operationeel.
- GRANSEE (Noord van Berlijn) in aanbouw.

- GUBKOW

- [REDACTED]
- GUBKOW (Zuid van ROSTOCK) binnenkort operationeel.

De opstelling te ALTENGRABOW is de enige door Sowjets bemande SA-5 site in de "forward area". De overige vallen/komen onder nationaal beheer.

OFFENSIEVE LSK/TAKTIEK/TRAINING/DEFENINGEN/NIEUWE WAPENSYSTEMEN

[REDACTED]

6. Karakteristieken van (oefen-) aanvalstactieken van FENCER jabowregimenten in 1983 en 1984. Een analyse van het oefenprogramma van de FENCER-regimenten (GSFG-LSK en VVS LL LEGNICA) toont aan dat de karakteristieken in grote lijnen overeenkomen met die zoals uitvoerig omschreven in Hoofdstuk III van ISAM 1/82 en aanvullend omschreven in Hoofdstuk IV van ISAM 3/83.

*/.

7. In de bijlage van dit hoofdstuk is een overzicht opgenomen van de belangrijkste FENCER-oefeningen voorzover die in 1983 en 1984 konden worden waargenomen. Zoals uit dit overzicht blijkt, werd in deze jaren het fenomeen van jager-escorte ingevoerd (soms ook in de vorm van "top cover" boven de range), terwijl duidelijk meer aandacht werd besteed aan het opereren onder EOY-condities (escorte en "stand-off" jamming door BREWERS-E en HIPs-J/K). Eveneens nieuw was de waarneming (19-6-1984) van FENCERS van de CHERNYAKHOVSK-divisie in het uitvoeren van TASMO-missies, terwijl meer accent werd gelegd op nachtvliegen (zie ook ISAM 3/84, Hoofdstuk I, para 6).

8. Opvallend is overigens dat het merendeel van de range-missies (voorzover deze konden worden waargenomen) aanvallen met bommen inhield en maar zelden de inzet van TASMs, TARMS en boordwapens/ongeleide raketten betrof. Hieronder volgen twee foto's van één van de zeldzame gelegenheden waarbij een FENCER van het regiment BRAND boven de ROSSOW range (13-8-1984) een AS-7/KERRY afvuurde.

2 foto's

9. Voor wat betreft de waargenomen snelheden van de FENCER tijdens oefen-missies kan worden gesteld dat nooit supersoon werd gevlogen. Vastgestelde snelheden bedroegen gemiddeld:

- a. "en route": 750 - 950 km/u;
- b. "attack" : 900 - 950 km/u;
- c. "recovery": 800 - 850 km/u.

10. Gemodificeerde FLOGGER op ALTENBURG (GSFG-LSK). Recent werd op ALTENBURG een gemodificeerde FLOGGER gesignaleerd. Het vliegtuig is voorzien van de "wing glove root leading edges" als op de FLOGGER-J, cockpit zij-bepantsering als bij de FLOGGER-D en een gewijzigde neussectie met één optisch paneel.

Commentaar: Het is nog onduidelijk of het hier modificaties aan FLOGGER-D, danwel FLOGGER-J betreft, daar beide versies op ALTENBURG voorkomen. Medio 1984 hebben vluchten naar de USSR plaatsgevonden, waar de modificaties mogelijk zijn aangebracht. Tevens kan een nieuwe FLOGGER variant niet worden uitgesloten, hoewel dit minder waarschijnlijk lijkt. Wijzigingen aan de neussectie houden mogelijk verband met de installatie

van componenten

[REDACTED]

van componenten van het RSDN lange afstand navigatie-systeem, dat momenteel in de "forward area" wordt beproefd.

GROND-LUCHT GELEIDE WAPENSYSTEMEN/NIEUWE ONTWIKKELINGEN

11. [REDACTED]

[REDACTED] : [REDACTED].

[REDACTED] : [REDACTED].

[REDACTED] : [REDACTED].

[REDACTED] : [REDACTED].

[REDACTED] : [REDACTED].

[REDACTED]

[REDACTED]

12. SA-10 activiteiten in de Sowjet-Unie. Als voorbereiding op de operationele ingebruikname van de mobiele versie van de SA-10/GRUMBLE ondergaat dit systeem in KAPUSTIN YAR een systeem-integratie- en calibratie-programma. Vanaf de zomer van 1984 werden aldaar tenminste 3 mobiele FLAP LID doel-opsporingsradars en meer dan 80 TELs gerapporteerd. De verwachting is dat de operationele "deployment" dit jaar zal plaatsvinden. Het aantal TELs dat wordt ingedeeld bij een mobiele SA-10 eenheid is (nog) niet bekend, maar de verwachting is dat dit aantal 6 of 12 zal zijn.

13. Een soortgelijke systeem-integratie en -calibratie vindt te KAPUSTIN YAR plaats voor de getrokken versie van de SA-10. Allereerst wordt tijdens zo'n programma het materieel aan de diverse LVD-eenheden overgedragen, die de calibratie uitvoeren. Vervolgens vindt op de range het zgn. familiarisatie-vuren plaats. Het materieel wordt hierna teruggebracht en zal pas na her-calibratie operationeel worden "gedeployed".

14. De getrokken versie van de SA-10 kan eenvoudig worden getransporteerd, maar daar zijn wel óf verharde wegen óf redelijke gladde grond voor nodig. De mobiele SA-10 heeft daarentegen een uitstekende "cross-country"-capaciteit. Deployment van de mobiele versie voorziet de Sowjets van belangrijk nieuwe inzetmogelijkheden en betekent voor de NAVO "mission-planning" een extra complicatie.

LUCHTVERDEDIGING

[REDACTED]

LUCHTVERDEDIGING/(NIEUWE) WAPENSYSTEMEN

[REDACTED]

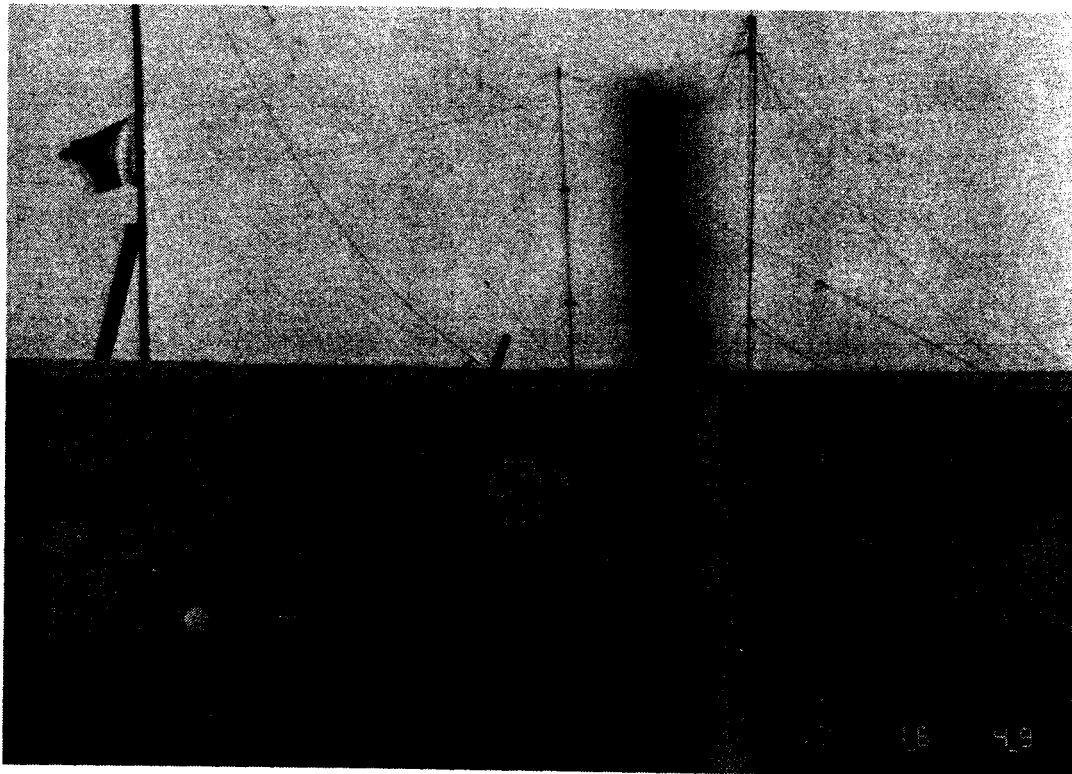
15. Inzet van TV-camera's op aan de grens liggende "Early Warning"-stellingen. In aanvulling op de in Hoofdstuk I, para 14 van ISAM 11/84 genoemde "Early Warning"-stellingen is er foto-confirmatie dat ook op de stelling BECKENDORF een TV-camera wordt gebruikt. Onderstaande foto's zijn op de stellingen STEINHEID resp. BECKENDORF genomen.

Commentaar: Uit onderstaande foto's blijkt duidelijk dat de TV-camera is ontwikkeld, danwel wordt gebruikt, voor eigen ("local") "Air Defence", dat wil zeggen als doelzoekmiddel voor SA-7 en ZU-23. De tegengewichten en de zware servomotoren duiden op zeer snelle bewegingen in het horizontale vlak.

TV-camera op mast.

Foto TV-camera in

TV-camera in neergehaalde positie.

VERBINDINGEN/C3

VLIEGTUIGPRODUKTIE

17. Tsjechische L-39 produktie in 1984. Gedurende het afgelopen jaar werden in totaal 173 vliegtuigen van het type L-39 afgeleverd door het vliegtuigconstructiebedrijf te VODOCHODY (CSSR). Onderstaand volgt een overzicht van deze leveranties:

<u>AANTAL:</u>	<u>BESTEMMING:</u>	<u>LAND:</u>
146	IVANOFRANKOVSK	USSR
12	BUDAPEST-TOEKOEL	Hongarije
4	KOSICE-BARCA	CSSR
4	-----	Roemenië
3	MALACKY	CSSR
4	BAUTZEN-LITTEN	DDR

Commentaar: Ten opzichte van 1983 houdt dit in dat de totale produktie over 1984 is gestegen met ongeveer 23,5%.

LSK ALGEMEEN

18. Opvolger van de Bevelhebber van de Sowjet Luchtstrijdkrachten. In aanvulling op het gestelde in ISAM 11/84, Hoofdstuk I, pt. 33, kan worden gemeld dat de opvolger van de overleden Bevelhebber van de Sowjet Luchtstrijdkrachten (P.S. KUTAKHOV), de Plv. Bevelhebber der Sowjet Luchtstrijdkrachten, A.N. YEFIMOV (61) zal zijn.

STRATEGISCHE RAKETSTRIJDKRACHTEN

19. Mogelijke opvolger SS-20. Recent werd bekend, dat eind november een proeflancering plaatsvond van de mogelijke opvolger van de SS-20. Hierbij werd een afstand afgelegd van + 2.000 km. Eerder werd een soortgelijke raket eind september gelanceerd. Beide lanceringen vonden plaats vanaf het testcentrum KAPUSTIN YAR.

20. De mogelijke opvolger van de SS-20 bezit waarschijnlijk een verbeterde nauwkeurigheid, een grotere explosieve lading en de mogelijkheid om minstens drie zgn. "re-entry vehicles" mee te voeren. De raket is voorzien van vaste brandstof.

Commentaar: De ontwikkeling van het nieuwe IRBM is blijkbaar in een "flight-test"-fase. Gebaseerd op waarnemingen van dergelijke programma's wordt de IOC van de mogelijke opvolger SS-20 geschat op 1987.

OVERIGE GEBIEDEN

OVERIGE GEBIEDEN

21. India/vliegtuigleveranties. De luchtstrijdkrachten van India hebben recent de eerste in India geassembleerde FLOGGER ontvangen, in de vakliteratuur aangeduid met MIG-27M (zie foto). Dit tactische "strike/CAS"-vliegtuig wordt onder licentie gebouwd bij "Hindustan Aeronautics Limited". deze FLOGGER vertoont uiterlijk overeenkomst met de FLOGGER-J, m.u.v. de volgende punten:

- a. De neussectie is eenvoudiger uitgevoerd en slechts voorzien van één paneel.
- b. De India-variant is vermoedelijk nog uitgerust met het oudere SWIFT ROD-systeem.
- c. Bepantsering aan beide zijden van de cockpit.

Door India in licentie gebouwde "MIG-27M" FLOGGER.

22. In de fabriek te NASIK (2020N 07353E) zullen waarschijnlijk + 170 FLOGGERS worden geconstrueerd. De overgang van "fixed wing" (MIG-21/FISHBED)-productie naar een nieuw type ("swing wing") vliegtuig is nu geheel voltooid en vond kennelijk zonder noemenswaardige problemen plaats.

23. NEW DELHI

[REDACTED]

23. NEW DELHI streeft er eveneens naar om de MIG-29/ FULCRUM van de SU geleverd te krijgen. De oorspronkelijke bedoeling was dat er tussen 40 - 50 FULCRUMs rechtstreeks uit de SU zouden worden verkregen, waarna er $\pm$ 130 onder licentie in India zouden worden gebouwd. De levering van de 40 - 50 FULCRUMs had eind december moeten beginnen, maar de discussies en besluiten zijn naar maart verschoven, zodat er waarschijnlijk van een levering voorlopig niets terecht zal komen. Mogelijk dat premier RAJIV GHANDI hier de oorzaak van is, die, met zijn technische achtergrond en zijn vliegervaring de opties mogelijk opnieuw in beschouwing wil nemen. Een andere oorzaak zou kunnen zijn, dat MOSKOU haar eigen vliegtuigbehoeftes heeft gewijzigd, of eventueel problemen heeft met de produktie, óf eerst de nieuwe premier van India wil observeren en evalueren voordat tot levering wordt overgegaan.

Commentaar: De uiterlijke kenmerken van de "Indiase" FLOGGER duiden op een FLOGGER-J variant, mogelijk exclusief bestemd voor produktie in India. De eenvoudiger neussectie duidt vermoedelijk op het ontbreken van geavanceerde sensoren, waarmee de FLOGGER-J wél is uitgerust. Met deze ontwikkeling heeft NEW DELHI een nieuwe stap gezet in het moderniseringsproces van haar luchtmacht, in het streven naar een sterke en capabele gevechtsorganisatie.

[REDACTED]

24. Afghanistan/aanvallen op vliegvelden. Op 14 en 16 januari hebben MUJAHEDIN-strijders aanvallen uitgevoerd op resp. de vliegvelden KANDAHAR en BAGRAM, waarbij diverse vliegtuigen en tenminste tien helikopters werden vernield. De aanval op de 16e januari werd overdag uitgevoerd onder dekking van een sneeuwstorm.

[REDACTED]

25. Vliegtuigleveranties aan Libische LSK. Begin januari van dit jaar werden op het Libische vliegveld BENINA 17 FLOGGERS-B waargenomen. Tot nu toe is dit de eerste indicatie van de aanwezigheid van dit type FLOGGER bij de Libische luchtmacht.

Commentaar: Afgezien van het feit dat Libië wederom een ander vliegtuigtype toevoegt aan de reeds omvangrijke diversiteit aan beschikbare systemen, zou de invoering van de FLOGGER-B een verbetering van de LVD-capaciteit kunnen betekenen.

[REDACTED]

HOOFDSTUK II - BOUWACTIVITEITEN OP WP Vlieg-
VELDEN IN 1984

INLEIDING

1. De vliegveldsituatie in de "Forward Area" onderging in 1984 enige wijzigingen waarvan de belangrijkste de ingebruikname van het vliegveld LAAGE (DDR) in december j.l. was. Opvallend verder zijn ook de grote aantallen heliplatforms die in het afgelopen jaar aangelegd zijn. Deze ontwikkeling was verwacht en staat in verband met de vorming van "Divisional Support Squadrons" (DSSs) op de verschillende velden. In totaal staan 263 vliegvelden (alle categorieën) ter beschikking en hiervan zijn er 114 met eenheden van de Sowjet- en NSWP-LSK belegd.

2. "Hardening" w.o. de bouw van shelters vond zowel op NSWP- als op Sowjet velden verder voortgang. In de "Forward Area" bedraagt het totaal aan vliegtuigshelters (alle typen m.u.v. type x, zie AOBAC part I) 1808 stuks en wel: *)

- a. in de DDR : 834;
- b. in de CSSR : 412;
- c. in Polen : 562.

DDR

3. In de DDR zijn 85 vliegvelden bekend, waarvan 60 velden voorzien zijn van een permanente start/landingsbaan van tenminste 1800 m lengte. In 1984 werden op diverse vliegvelden bouwactiviteiten waargenomen, waarvan hierna de meest belangrijke worden genoemd.

4. GSFG-LSK. Het betrof werkzaamheden op de volgende velden:

- a. ALLSTEDT. Aanleg van een rolbaan met daarbij ongeveer 19 heliplatforms aan de noord-oost zijde van het vliegveld. Uitbreiding van "support facilities" waarschijnlijk t.b.v. helioperaties.
- b. ALTENBURG. Aanleg van 20 heliplatforms (15m x 20m) tussen de startbaan en "main parking area". Een aarden wal is opgeworpen tussen de heliplatforms en de startbaan.

c. BRANDIS

-----
*) Shelters in aanbouw zijn hierbij niet inbegrepen.

- c. BRANDIS. Aanleg van 22 heliplatforms aan de zuidelijke rolbaan (area US 365888) en 5 heliplatforms aan de westelijke rolbaan (area US 358894).
- d. FINOW. Bouw van een groot aantal shelters (mogelijk 24 stuks) op het zuidelijk gedeelte van het vliegveld. Over het type shelter is dzz. geen informatie beschikbaar. Voorbereidingswerkzaamheden voor een verbindingsrolbaan in hetzelfde gedeelte.
- e. GROSSENHAIN. Renovatie van het start- en rolbanencomplex, waarbij de beide "overruns" volledig werden vernieuwd. De westelijke "overrun" werd met ongeveer 400 m verlengd. Bouwactiviteiten op het noordwestelijke gedeelte van het vliegveld (area US 984860) waarvan het doel dzz. onbekend is.
- f. HASSLEBEN. Aanleg van een rolbanenstelsel met 18 heliplatforms en een korte startbaan (lengte $\pm$ 300 m) op het centrale gedeelte van het vliegveld.
- g. KOETHEN. Uitbreiding van "support facilities", waaronder een opblaashal mogelijk voor heli-onderhoud. Aanleg van een rolbaan met 19 heliplatforms aan de oostzijde van het vliegveld, binnen het al bestaande rolbanenstelsel.
- h. MAHLWINKEL. Uitbreiding van de logistieke faciliteiten waaronder garages, munitie-opslag, brandstofopslag en verzorgingsgebouwen. Aanleg van een rolbaan met 19 heliplatforms in het verlengde van de parallelrolbaan aan de westzijde van het vliegveld.
- i. MERSEBURG. Renovatie van de startbaan en aanleg van 11 heliplatforms met een rolbaan op het centrale gedeelte van het vliegveld.
- j. MIROW. Aanleg van 18 heliplatforms aan weerszijden van een niet meer in gebruik zijnd gedeelte van het startbaancomplex.
- k. NEURUPPIN. Aanleg van een rolbaan met 19 heliplatforms aan weerszijden van de noordelijke rolbaan.
- l. ORANIENBURG. Aanleg van enkele heliplatforms en van een aparte omheining om enkele gebieden waarvan dzz. het doel onbekend is.

m. PARCHIM

- [REDACTED]
- m. PARCHIM. Renovatie van de startbaan en aanleg van 10 heliplatforms. Uitgebreide bouwwerkzaamheden in de bossen ten noorden van het vliegveld; dzz. is geen informatie beschikbaar over de aard van deze werkzaamheden.
  - n. TEMPLIN. Aanleg van 20 heliplatforms tussen de startbaan en de parallelrolbaan in.
  - o. WEIMAR NOHRA. Verlenging van de rolbaan ten oosten van het "alert apron" met hieraan 18 heliplatforms.
  - p. ZERBST. Aanleg van 12 heliplatforms aan weerszijden van de al bestaande heliplatforms (zie foto 1). Aan de zuidzijde van het vliegveld wordt een aarden wal aangelegd, mogelijk ter voorkoming van observaties vanaf de hierlangs lopende weg.

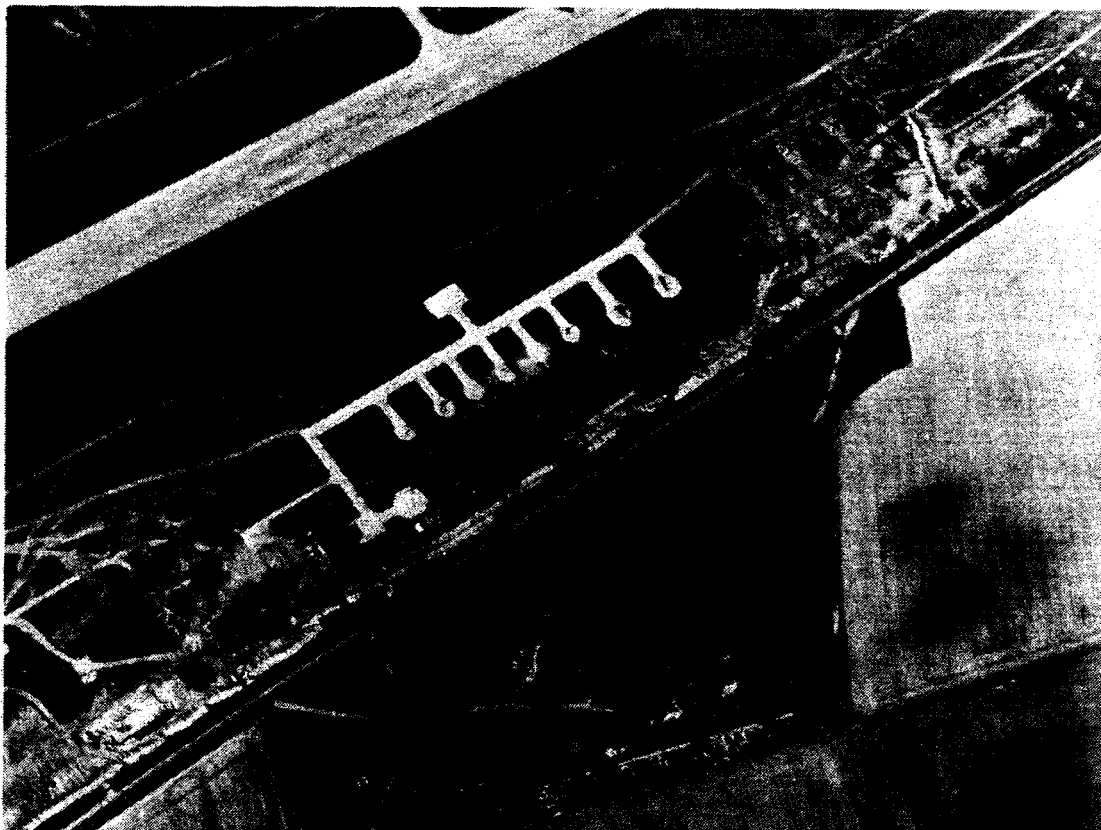

FOTO 1

5. NVA-LSK

5. NVA-LSK. Infrastructuurverbeteringen werden waargenomen op de volgende velden:

- a. BASEPOHL. Aanleg van een brandstofopslagplaats (UV 645576) en voorbereidingen voor een aansluiting op het spoorwegnet. De SA-4 site op positie UV 642556 schijnt voltooid te zijn.
- b. BRANDENBURG BRIEST. Aanleg van heliplatforms, een squadrongebouw en renovatie van de startbaan (voor meer gedetailleerde informatie zie ISAM 8/84).
- c. COTTBUS. Aanleg van 19 heliplatforms rondom al bestaande rolbanen (zie foto 2).

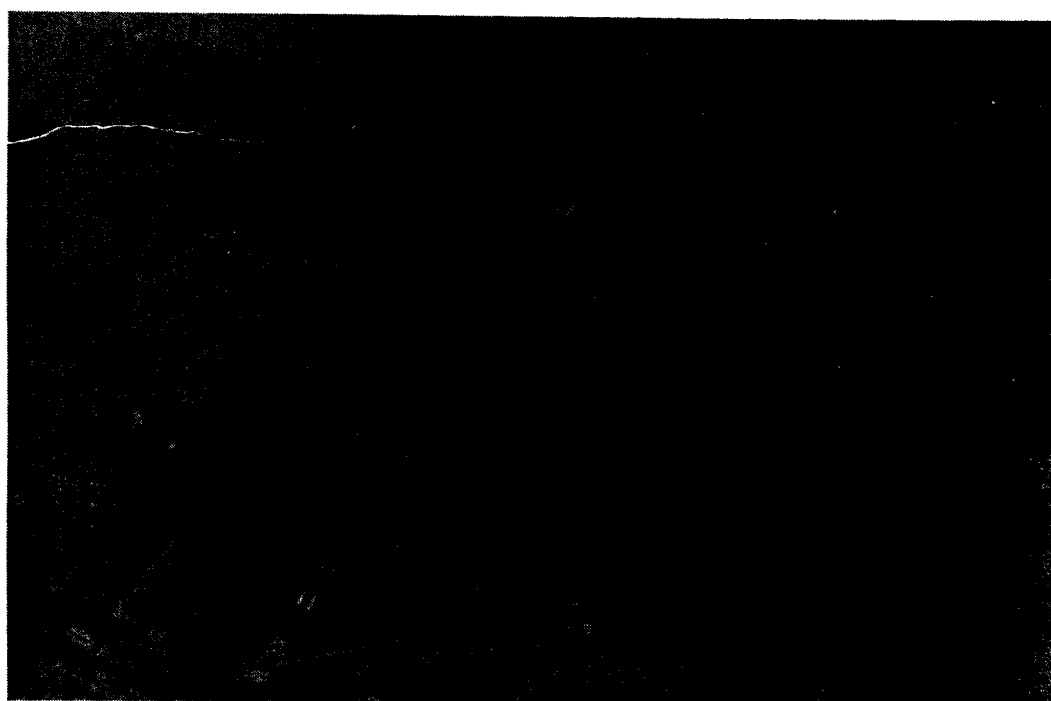

FOTO 2

- d. LAAGE. Bouw van het start- en rolbanenstelsel, alsmede van alle noodzakelijke vliegveldfaciliteiten is voltooid. Eén squadron-area bestaande uit 12 shelters en 1 squadrongebouw/bunker is reeds voltooid, minstens 24 shelters zijn nog in aanbouw. Een globaal overzicht van het vliegveld is opgenomen in de bijlage van dit hoofdstuk.

e. TROLLENHAGEN.

e. TROLLENHAGEN. Renovatie van het rolbanenstelsel; de parallel rolbaan is nu als "emergency" startbaan bruikbaar.

6. Uitwijkvelden/autowegstrips. Werkzaamheden werden waargenomen op de volgende velden/strips:

- a. GNOIEN. Aan de noordzijde van het vliegveld zijn bouwwerkzaamheden waargenomen, het doel hiervan is dzz. onbekend.
- b. KAVELSDORF. Aanleg van parkeerplatforms aan de noordoost en zuidwest zijde van deze autowegstrip met "blast deflectors". Egalisatie van de grond aan beide zijden van de strip (zie foto 3).

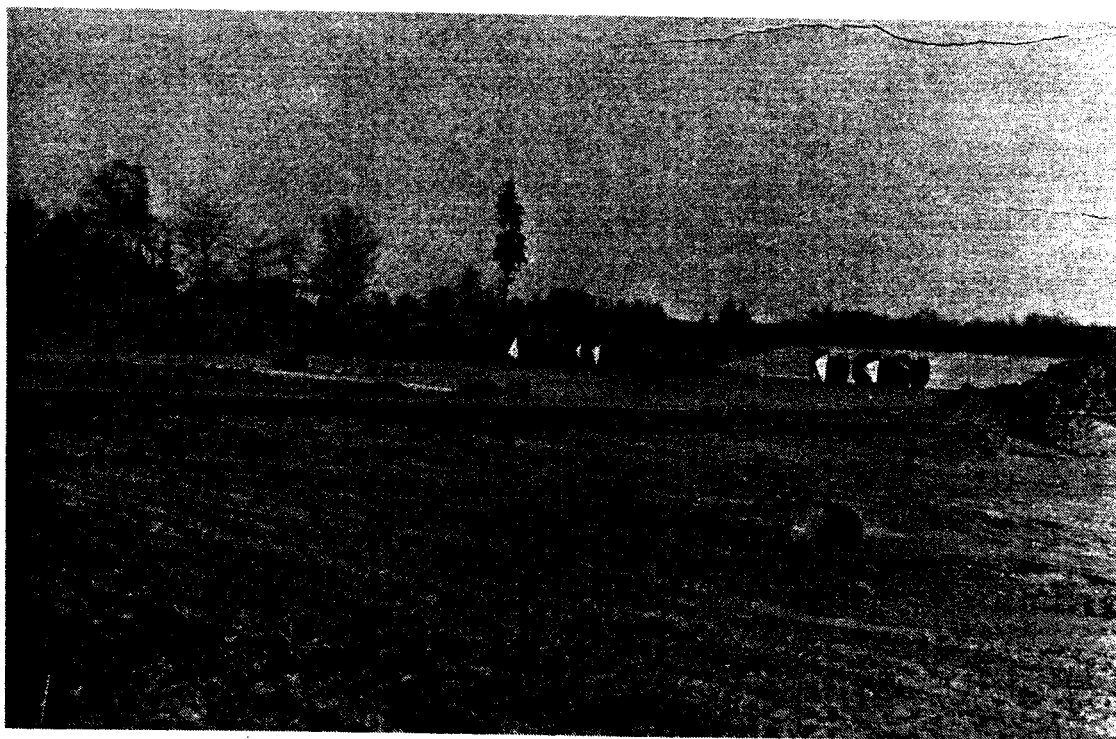

FOTO 3

c. PRESCHEN. Strip is gerenoveerd en bouwactiviteiten vinden plaats om en nabij het noordelijke parkeerplatform. Er zijn indicaties dat mogelijk aan de zuidoost zijde eveneens een parkeerplatform gebouwd

gaat worden.

gaat worden. De grond aan beide zijden van de strip is geëgaliseerd en de strip zelf is verlengd tot ongeveer 3200 m (zie foto 4).

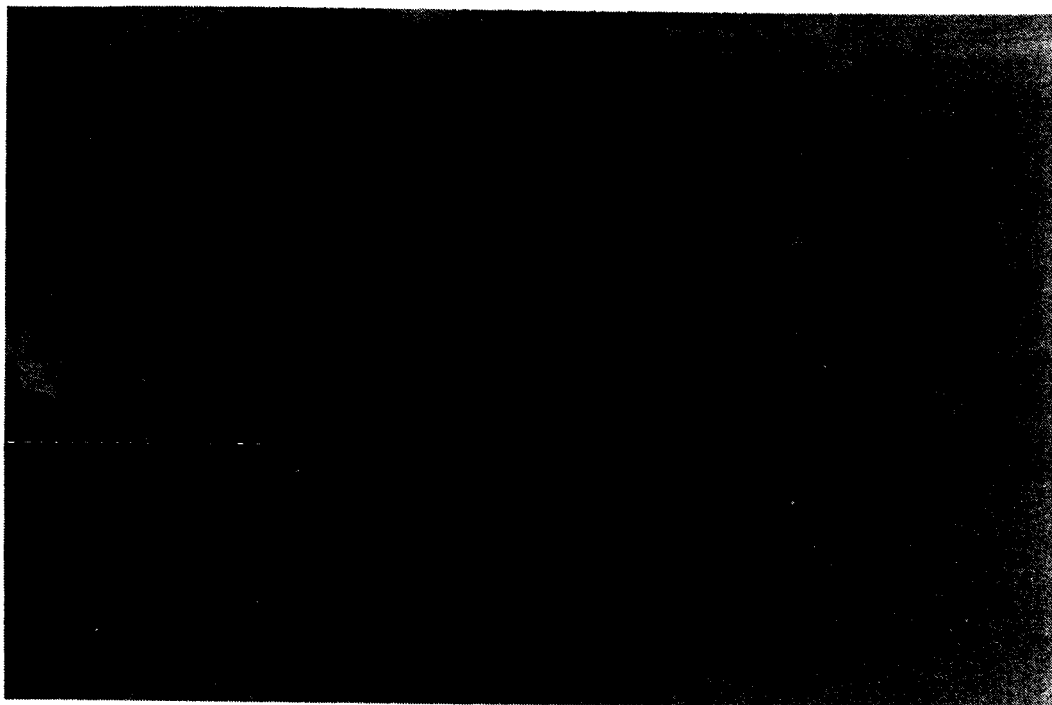

FOTO 4

- d. SCHLOTHEIM. Uitbreiding van de "support facilities" waaronder garages, woonhuizen en werkplaatsen. Aanleg van 9 heliplatforms aan de noordzijde van de bestaande rolbaan.

POLEN

7. Polen telt 105 vliegvelden, waarvan 68 velden met een permanente startbaan van tenminste 1800 m lengte. In 1984 werden op diverse vliegvelden bouwactiviteiten waargenomen, waarvan hierna de meest belangrijke worden genoemd.

8. LL-LEGNICA. Het betrof werkzaamheden op de volgende velden:

- a. BRZEG. Aanleg van twee brandstofopslagplaatsen (XS 703360 en SX 708341) en mogelijk shelterbouw in de noordelijke shelterarea.

b. STARGARD.

- [REDACTED]
- b. STARGARD. Aanleg van tenminste 4 (mogelijk 10 of meer) shelters op het oostelijk gedeelte van het vliegveld. Uitbreiding van de "support facilities" en een gedeeltelijke renovatie van de startbaan (zie foto 5).

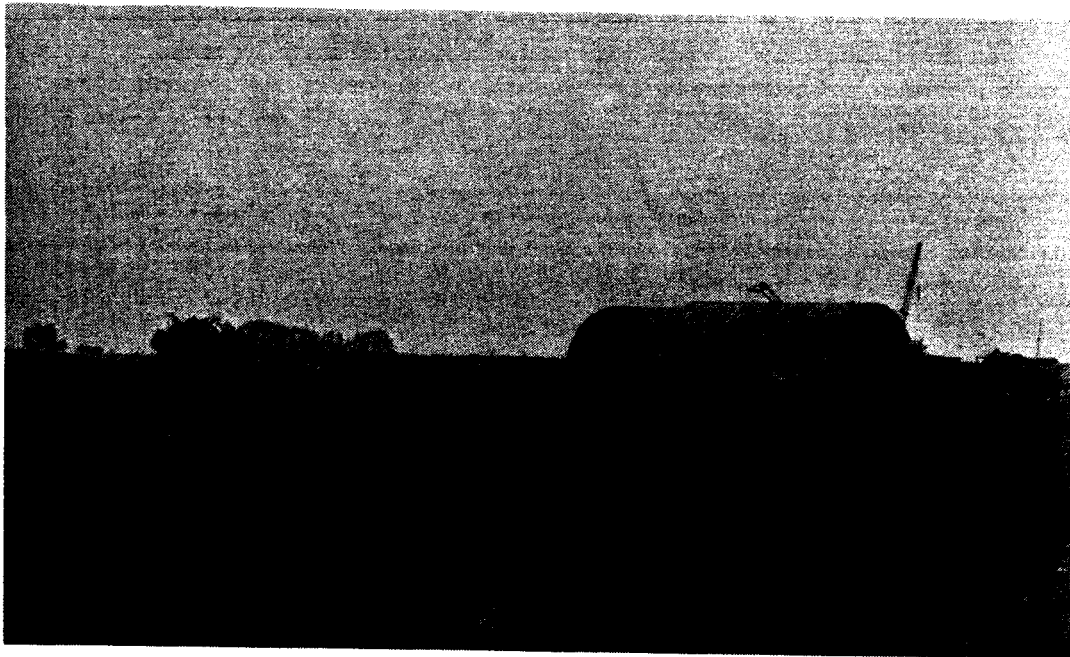

FOTO 5

- c. SZPROTAWA. Bouw van een mogelijke helihangaar ten oosten van de op het vliegveld gelegen SA-3 site.
- d. ZAGAN. Bouw van een commandobunker (bestaande uit twee verbonden vliegtuigshelters) op de centrale shelter-area van het vliegveld.
9. POOLSE LSK. Infrastructuur verbeteringen/uitbreidingen werden gemeld m.b.t. de volgende velden:
- a. BIALA PODLASKA. Bouw van een "flight operation facility" aan de noordzijde van de startbaan (zie foto 6 en schets).

FOTO 6

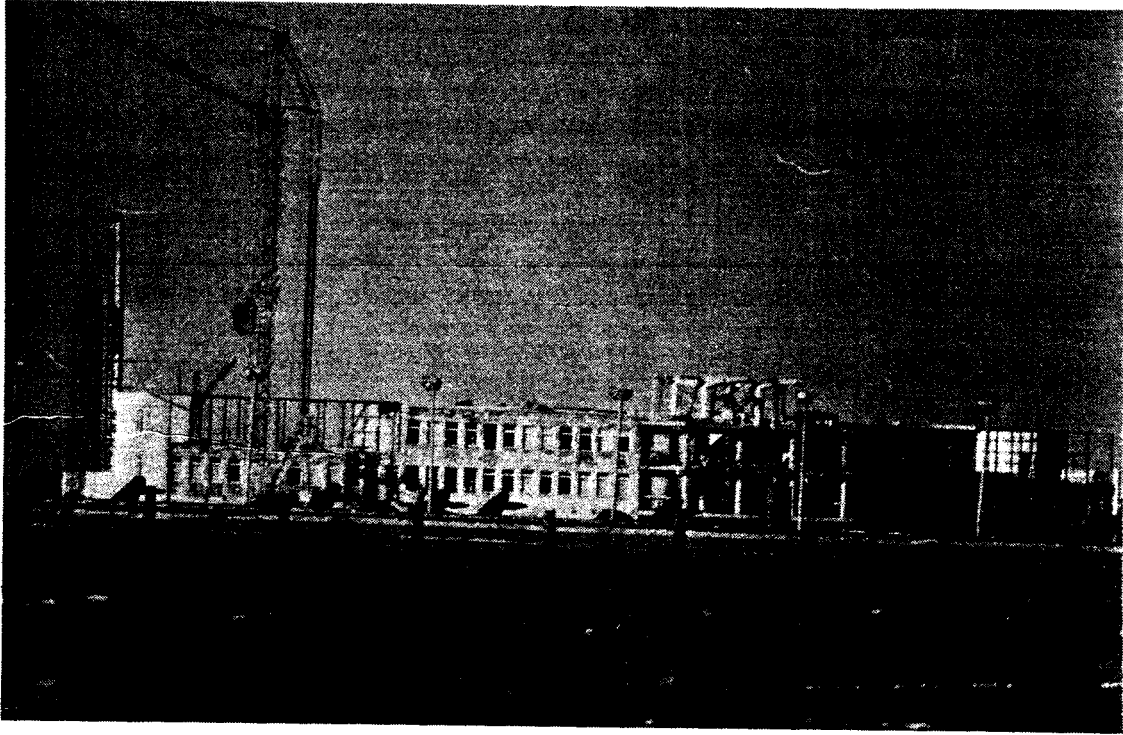
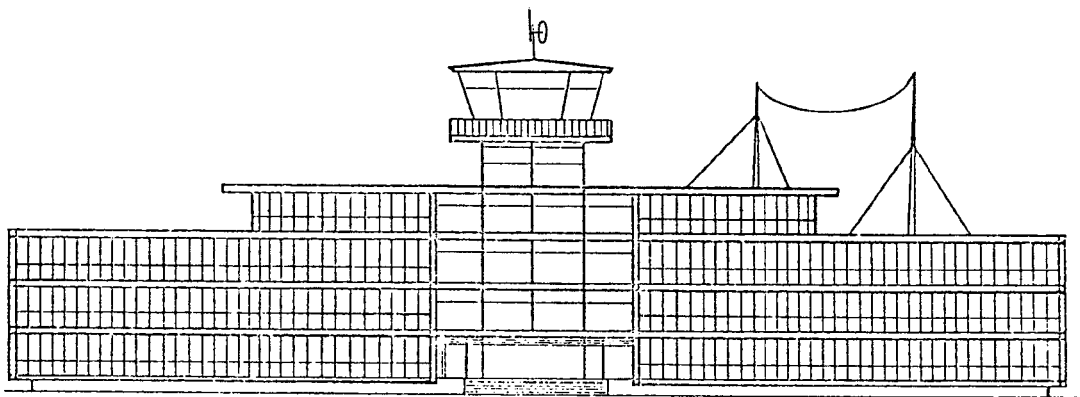

FOTO 6

SCHETS

b. CEWICE.

- [REDACTED]
- b. CEWICE. Grote hoeveelheden bouw materiaal waargenomen, dzz. nog geen informatie beschikbaar over eventuele bouwactiviteiten.
  - c. DARLOWO. Bouw van 9 heliplatforms aan de noordzijde van het vliegveld en 12 heliplatforms met een squadron gebouw ten zuiden van de startbaan.
  - d. GDYNIA. Bouw van een onbekend aantal shelters op het centrale en zuidelijk gedeelte van het vliegveld.
  - e. GOLENIOW. Bouwwerkzaamheden vinden plaats, dzz. geen informatie beschikbaar over aard of omvang.
  - f. LATKOWO. Aanleg van een rolbaanstelsel met 17 heliplatforms, een AAA-stelling (CD 192558) en "support facilities", waaronder munitie- en brandstofopslagplaatsen.
  - g. LEZNICA-WIELKA. Aanleg van een "helicopter-apron" (1500 m x 250 m) aan de zuidwestzijde van het vliegveld.
  - h. PILA. Bouw van 24 shelters aan de westzijde en uitbreiding en renovatie van het rolbaanstelsel aan de zuidoostzijde van het vliegveld.
  - i. PRUSZCZ. Bouw van 49 heliplatforms ten zuiden van de startbaan en een munitieopslagplaats aan de zuidzijde van het vliegveld in het bos.
  - j. SLUPSK. Bouw van een "parking platform" (300 m x 80 m) aan de zuidelijke rolbaan (zie foto 7).
  - k. SMARDZKO. Bouw van 12 shelters aan de noordzijde (nog niet voltooid) en 12 shelters aan de oostzijde van het vliegveld.

FOTO 7

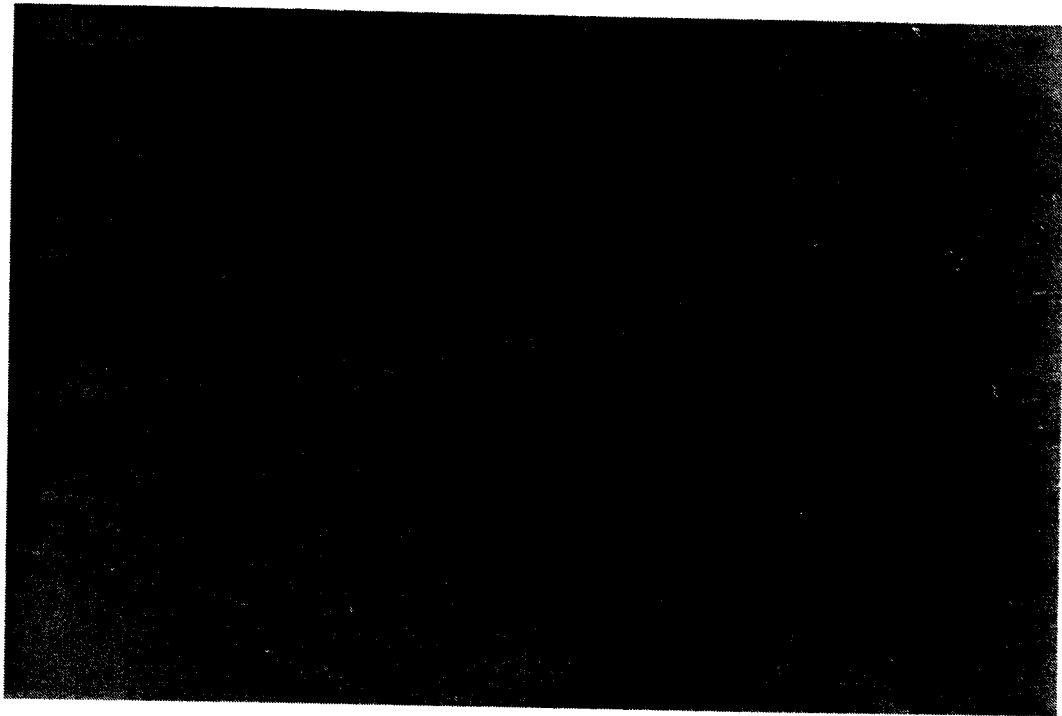
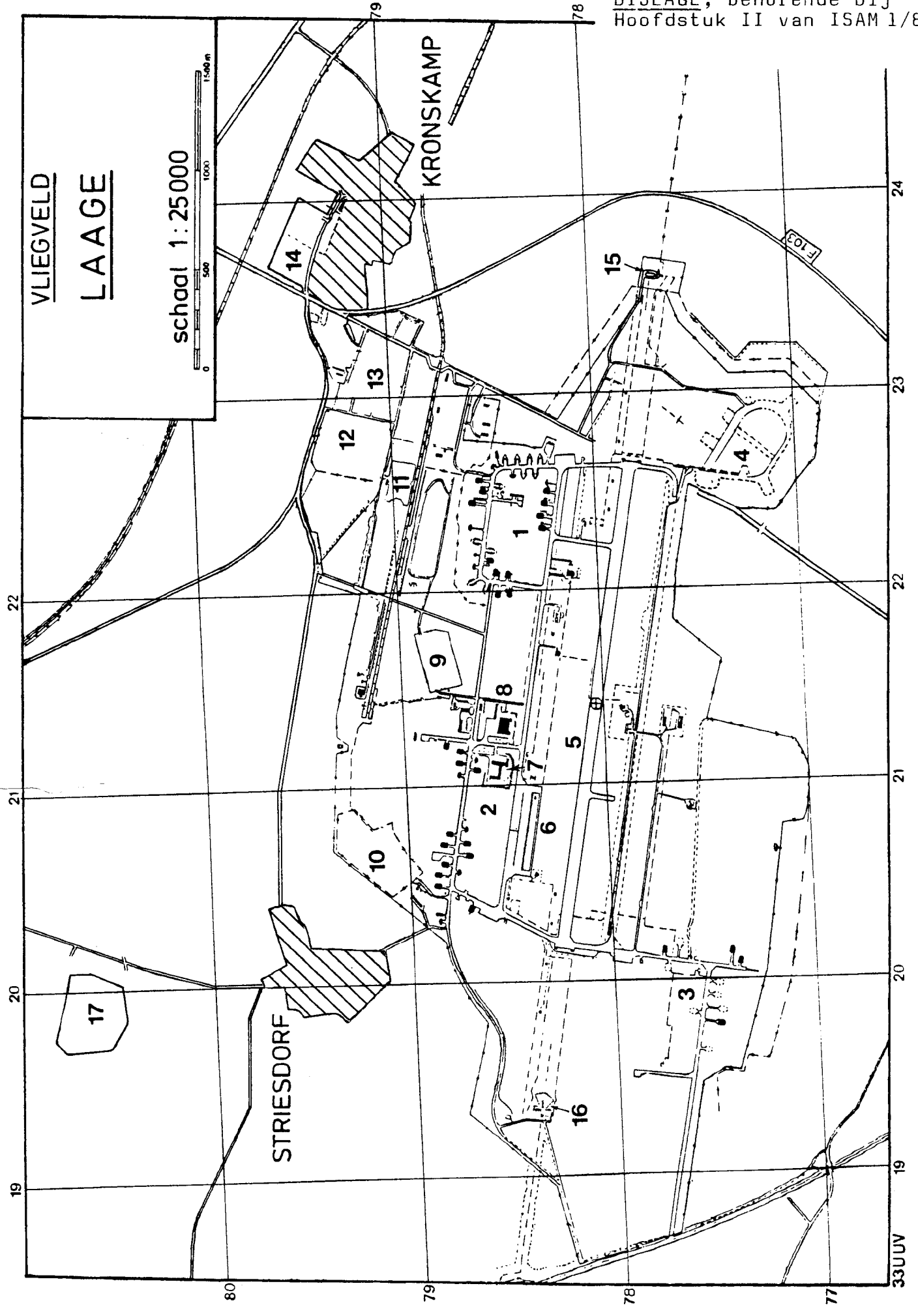

FOTO 7

TSJECHOSLOWAKIJE

10. In Tsjechoslowakije zijn momenteel 73 vliegvelden bekend, waarvan 48 velden met een permanente startbaan van tenminste 1800 m lengte. Bouwwerkzaamheden werden m.b.t. de navolgende (nationale) vliegvelden gemeld:

- a. BRNO-TURANY. Bouw van mogelijk 10 shelters aan de noordoostzijde van het vliegveld.
- b. DLOUHA LHOTA. Bouwwerkzaamheden vinden plaats, over de aard en omvang zijn dzz. geen gegevens beschikbaar.
- c. MOSNOV. Waarschijnlijk algemene renovatie van het start- en rolbanenstelsel.

VLIEGVELD
LAAGE

schaal 1:25000

STRIESDORF

KRONSKAMP

17

14

12

13

9

2

8

6

7

5

3

16

15

1

11

10

4

33UUV

19

20

21

22

23

24

F 103

[REDACTED]

HOOFDSTUK III - THE MILITARY SITUATION IN
AFGHANISTAN (DECEMBER 1984)

VOORWOORD

1. In navolging van eerdere ISAM-publicaties betreffende de Sowjet presentie in Afghanistan (zie ISAMs 5/82 en 12/83, resp. Hoofdstuk VI en V), wordt in dit hoofdstuk (vijf jaren na de Sowjet-invasie) een beknopt overzicht opgenomen betreffende de militaire situatie in Afghanistan.

2. Genoemd overzicht, dat hierna onverkort in zijn oorspronkelijke vorm wordt weergegeven, is samengesteld door de [REDACTED] en onlangs als briefing gepresenteerd voor het Politieke Comité.

INTRODUCTION

3. Almost 5 years have passed since the Soviets invaded the democratic Republic of Afghanistan yet the country remains in turmoil. Soviet personnel still dominate both the Civilian government departments and the Afghan Military: however, their efforts have resulted in few successes, and the Afghans have proved to be split into factions and to be totally unreliable.

4. The Soviets invaded Afghanistan during the last week of December 1979 primarily to ensure that a rapidly deteriorating position of a pro-Marxist regime was stabilised. The actual incursion into Afghanistan was well planned and well executed. The initial objective was to neutralise organised resistance within the Afghan armed forces.

5. Elements of the invasion force, using the principle of surprise, performed an unopposed air landing of a division plus sized airborne unit at Kabul International Airport. Additionally 2 Soviet motorized rifle divisions from the Turkestan Military District (TKMD) moved south, crossing the Afghan border at Termez and at Kushka and occupied key centres in Central and Northern Afghanistan.

COMMAND AND CONTROL OF OPERATIONS

6. Evidence shows that the style of Soviet Command and Control remains very rigid requiring decisions to be made at the higher echelons. There are few indications that lower echelon unit commanders have been given or have taken much responsibility. It seems that General Staff Moscow has attempted personally to direct the war 4.000 km away in Afghanistan.

7. The combat operational

[REDACTED]

have also experienced difficulty in maintaining operational security (secrecy) during the planning and execution of combat missions, and the MUJAHEDDEEN were in some cases aware of Soviet operations several days in advance.

USE OF SPECIALISED TROOPS

12. The Soviets have used specially trained troops in Afghanistan but without a corresponding increase in the success rate. The 103rd Guards Airborne Division, for example, although it performed reasonably well did not exhibit any particular eliteness. SPETSNAZ or Special Purpose Forces units (SPF) have operated primarily in company/battalion size units in conjunction with 40th Army reconnaissance assets.

13. The airborne have not jumped, the SPF have not operated in small clandestine groups and the Air Assault Brigade, although trained for shock and rapid action, has not effectively or aggressively hampered the MUJAHEDDEEN.

USE OF HELICOPTERS

14. The Soviets have used helicopters effectively and extensively as troop carriers, resupply vehicles, and the armed helicopters in a Fire Support rôle. In addition, the Soviets have demonstrated a growing appreciation of the value of tactical Heliborne Assault Operations. Since the MUJAHEDDEEN are now effectively using the SA-7 air defence missiles, the Soviets are forced to use protective measures extensively. Soviet writings emphasize the requirements for heliborne operations at night, but there is little evidence that this has occurred in Afghanistan.

MORALE AND DISCIPLINE

15. The Soviets have encountered over the past five years serious problems with the morale and discipline of Soviet officers and soldiers who serve in Afghanistan. Reports have indicated continual problems with military personnel because they lacked a sense of purpose. The reason for intervening in Afghanistan seemed to have been lost, and the Soviet soldiers had little idea of what they were fighting for. The nature of ill-discipline in Afghanistan has varied from drunkenness, absence without leave, to physical abuse of subordinates and selling equipment. Indications are that both junior officers and warrant officers have been well represented in cases of absence without leave.

16. The Soviets were

16. The Soviets were relatively unprepared for the medical problems posed by operations in Afghanistan. Consequently the effects of hepatitis in particular have been fairly severe. On some occasions the situation has been so bad that it reached epidemic proportions and Soviet commanders have shown scant concern for their soldiers basic welfare needs, even when they affected operational efficiency.

LATEST DEVELOPMENTS

17. The Soviets have again tried to tailor their forces by, for instance, reorganizing their artillery units or forming security battalions or reinforcing their airforce by deploying more squadrons of FITTERS and FROGFOOTS and an additional Special Purpose Forces unit.

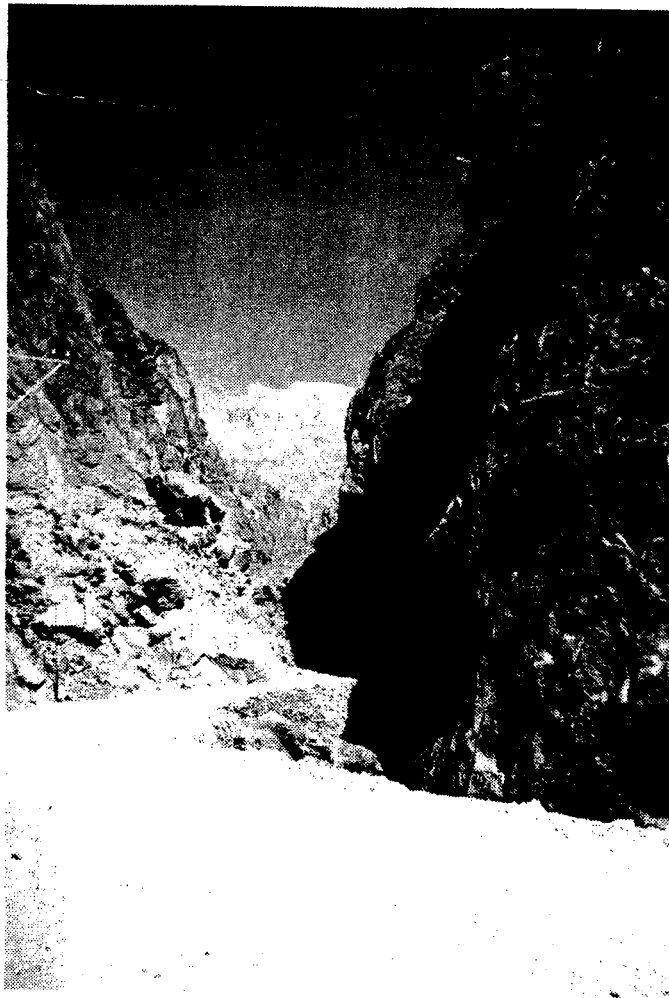
18. However, the MUJAHEDDEEN are striking back in force, and MASSOUD, the Commander of the resistance in the PANJSHIR valley, was even able to reject a Soviet offer for renewed ceasefire in that valley. The pictures in annex give an impression of the difficult terrain.

19. Since losses in Afghanistan are known to more and more members of the public, their media have been reporting more frequently on fighting by Soviet troops, while in the past Soviets were only depicted as taking defensive actions as, for example, helping Afghans clear mines.

20. Moscow may believe that the prospect of the fighting continuing indefinitely requires a greater effort to acknowledge the nature of the Soviet involvement and to justify the commitment. Obviously the "education" of 870 Afghan children in the Soviet Union points to the same interest, as does the attendance of many Afghans at Soviet training camps.

CONCLUSION

21. After so much time with combat operations in Afghanistan, the overriding impression gained is that of a large scale Soviet effort which has, with few exceptions, been unable to come to grips with reality. Their overall military system remains too rigid to be able to initiate the necessary changes and to ensure the professional, highly motivated, flexible force which would be required. On the other hand, it remains to be seen whether the destruction of more and more villages and agricultural ground will have a decisive effect on the MUJAHEDDEEN.

[REDACTED]

HOOFDSTUK IV - VEERTIG JAAR SOCIALISME:
DE DDR ANNO 1985

INLEIDING

1. In 1985 is het 40 jaar geleden, dat de Tweede Wereldoorlog beëindigd werd. Duitsland werd, in afwachting van een definitieve regeling, in vier zones verdeeld die ieder door een van de geallieerden bestuurd zou worden. Maar omdat de sfeer tussen de vier overwinnaars na 1945 snel verslechterde, raakte de oplossing steeds verder op de achtergrond. Dit heeft ertoe geleid, dat de Sowjet-bezettingszone enerzijds en de andere drie zones anderzijds zich hebben ontwikkeld tot twee afzonderlijke staten, wier bestaan alom min of meer aanvaard is. In dit hoofdstuk zal aandacht besteed worden aan de voormalige Sowjet-zone, de Duitse Democratische Republiek (DDR). Na een kort historisch overzicht zal een schets worden gegeven van de interne verhoudingen in de DDR. Vervolgens zal getracht worden, de relatie te kenschetsen met het verwante buurland, de Duitse Bondsrepubliek (BRD). Tenslotte zal enige aandacht besteed worden aan de positie van de DDR in het Oostblok.

KORTE GESCHIEDENIS VAN DE DDR

2. Toen het Derde Rijk op 8 mei 1945 capituleerde, bestond tussen de vier overwinnaars slechts een geringe mate van overeenstemming aangaande de toekomst van Duitsland. In de eerste maanden na de oorlog werden enkele voorlopige maatregelen genomen, in afwachting van een vredesverdrag. Zo werd een gedeelte van Oost-Pruisen aan de Sowjet-Unie toegevoegd en het gebied ten oosten van de Oder en de Neisse aan Polen. De rest van Duitsland verdeelde men in vier zones, die voorlopig door de militaire commandanten bestuurd zouden worden. De Sowjet-Unie kreeg het noordoostelijk deel van Duitsland in beheer, met uitzondering van de voormalige Rijkshoofdstad Berlijn, die eveneens in vier bezettingszones werd verdeeld.

3. De hoop dat een definitieve regeling zou kunnen worden getroffen, verminderde naarmate de relaties tussen de Westelijke geallieerden en de Sowjet-Unie slechter werden. Onenigheden over de toekomst van Duitsland en tegenstellingen tussen de bezettingsmachten werkten hand in hand om de onderlinge sfeer steeds verder te vertroebelen. In de loop van 1948 waren de emoties zo hoog opgelopen, dat de gezamenlijke besprekingen afgebroken werden en de Sowjet-Unie probeerde, via een blokkade de Westelijke geallieerden uit Berlijn te verdrijven. Dezen echter, niet van zins nog verdere concessies te doen, slaagden erin de westelijke zones van Berlijn via een luchtbrug te blijven bevoorraden en de

Sowjet-Unie, niet

[REDACTED]

Sowjet-Unie, niet bereid om een oorlog te riskeren met de Verenigde Staten, moest bakzeil halen. In 1949 werd de blokkade opgeheven.

4. Toch was deze episode een keerpunt in de geschiedenis van Duitsland. Op zijn laatst werd hierbij duidelijk, dat een gezamenlijk vredesverdrag een utopie zou zijn. Daarom nam de Sowjet-Unie zijn toevlucht tot unilaterale stappen. Op 11 oktober 1949 werd de voormalige bezettingszone omgevormd tot een onafhankelijke staat, de DDR. Tot eerste (en, zoals later zou blijken, voorlopig enige) president werd [REDACTED] benoemd; doch belangrijker was de benoeming tot secretaris-generaal van de partij van [REDACTED]. [REDACTED] was één van de Duitse communisten, die de oorlog in ballingschap in de Sowjet-Unie hadden doorgebracht en aldaar waarschijnlijk door-drongen waren van de ideeën die in Moskou leefden aangaande het naoorlogse Duitsland. Hoewel [REDACTED] niet het standpunt vertolkte van de meerderheid van zijn partijgenoten (met name niet van degenen die de oorlog in nazi-gevangenschap hadden doorgebracht), kwamen zijn zienswijzen wel het meeste overeen met die van [REDACTED]. Na de onafhankelijkheid, overigens scherp gecontroleerd door de Sowjet-Unie, werd de DDR in hoog tempo tot een satellietstaat gemaakt. De zich langzaam oprichtende economie werd vast aan die van de "broederlanden" gekoppeld en na de vorming van de BRD uit de drie westelijke zones stond Moskou het ontstaan van Volksstrijdkrachten toe. Toen de BRD in 1955 het lidmaatschap van de NAVO verwierf, werd de DDR kort nadien (jan. 1956) opgenomen in het Warschau Pact.

5. Deze integratie van de nieuwe staat mag dan wel snel verlopen zijn, maar het is duidelijk dat niet een hele bevolking binnen enkele jaren communistisch gemaakt kan worden. Om toch de macht te bewaren, hebben de leiders, in nauwe samenwerking met de MGB/KGB, een veiligheidsapparaat opgezet, dat zonder overdrijving een van de meest effectieve van het Oostblok mag worden genoemd. Haarden van ontevredenheid worden snel opgespoord en monddood gemaakt. Slechts eenmaal heeft de Oost-Berlijnse bevolking massaal zijn ontevredenheid kunnen uiten. Dat was in juni 1953. De oorzaken moeten worden gezocht in de snelle collectivisering van de economie en in het gebrek aan zelfs de meest elementaire levensbehoeften. Bovendien was de partijtop in de DDR ernstig verdeeld na de dood van Stalin in maart. De ontevredenheid nam de vorm aan van een algemene opstand tegen Ulbricht. De DDR-autoriteiten verzuimden op te treden en mogelijk zou een algemene opstand zijn uitgebroken, als niet de Sowjet-commandanten de staat van beleg hadden uitgeroepen en de demonstraties in bloed gesmoord hadden.

6. Was hiermee de

6. Was hiermee de kans op verandering in het land zelf verkeken, dit wil nog niet zeggen dat de hoop voor individuele Oost Duitsers volledig vervlogen was. De langzaam weer tot welvaart gekomen BRD was vlakbij en met name in Berlijn was het een kwestie van een plein oversteken om in het westen te komen. Tienduizenden Oost Duitsers maakten van deze gelegenheid gebruik en het leek erop, dat de DDR in de meest letterlijke zin ontvolkt zou raken. Daarom werden de grenzen met draad, mijnen en patrouilles beveiligd. Het hoogtepunt werd bereikt op 13 augustus 1961, toen dwars door Berlijn de muur werd gebouwd, die sindsdien geldt als hét symbool van de Koude Oorlog.

7. Sindsdien is de DDR in een proces van consolidatie geraakt. De herindustrialisering is ver voortgeschreden en de welvaart is gegroeid. De bevolking, effectief gecontroleerd door het Ministerie voor Staatsveiligheid, heeft waarschijnlijk grotendeels berust in de realiteit, zeker nu een tweede generatie opgroeit, die geen alternatief meer gekend heeft. Ook internationaal is het bestaan van de DDR aanvaard en officieel erkend; na 1969 hebben bijna alle landen diplomatieke betrekkingen met het land aangeknoopt. De DDR heeft zich ontwikkeld tot een van de trouwste bondgenoten van Moskou, zowel binnen het Warschau Pact als t.o.v. derde landen.

8. Overigens begon [redacted] in de binnenlandse politiek voorzichtig een eigen koers te varen. Dit werd hem in Moskou niet in dank afgenomen en in 1971 viel hij in ongenade. Zijn opvolger in de functie van secretaris-generaal werd de destijds 59-jarige [redacted], die het ambt tot op heden bekleedt. Daarmee is [redacted] de machtigste man van de DDR, omdat net als in de Sowjet-Unie, ook in Oost-Berlijn de partij de staatsinstellingen beheerst. Maar [redacted] heeft ook een nog directer aandeel in de regering. Had de DDR aanvankelijk een president, sinds de dood van Pieck in 1960 wordt het land geregeerd door een Staatsraad. De secretaris-generaal nu is voorzitter van deze Raad. Tenslotte levert ook [redacted] echtgenote [redacted] een bijdrage aan de regering: zij bekleedt het ministerschap van onderwijs.

INTERNE VERHOUDINGEN IN DE DDR

9. Net als in andere staten van het oostblok wordt de DDR beheerst door één partij, de Socialistische Eenheidspartij van Duitsland (SED). Deze naam draagt de partij omdat hij is ontstaan uit een fusie tussen de voormalige communistische en de sociaal-democratische partij. Dit is in de praktijk dé partij, die de DDR beheerst zoals de CPSU de Sowjet-Unie. Toch is de DDR geen één-partijstaat. Een christen-democratische, een liberale en een boerenpartij zijn legaal en in het parlement ("Volkskammer" geheten) vertegenwoordigd. Dit betekent evenwel niet, dat de DDR nu

ook een "democratisch"

[REDACTED]

ook een "democratisch" land is. Nog afgezien van het feit dat de afgevaardigden van de andere partijen vaak tevens SED-leden zijn, wordt de primatuur van de SED expliciet gesteld door de Grondwet en de statuten van de overige partijen. Besluiten in de Volkskamer worden dan ook altijd unaniem genomen. Slechts eenmaal, in 1972, heeft een aantal CDU-afgevaardigden zijn stem onthouden aan een wetsontwerp ter legalisering van abortus. Dit kon echter door de leiding goedgekeurd worden, enerzijds uit propagandistische overwegingen en anderzijds omdat het wetsontwerp, gezien de bevolkingspolitiek van de DDR, écht omstreden was.

10. Verder verschilt de staatsinrichting niet opvallend van die van andere communistische landen. De SED kent, net als bijvoorbeeld de CPSU, een Centraal Comité en een Politburo. Het equivalent van de KOMSOMOL heet in de DDR de FDJ (Freie Deutsche Jugend). Dat deze een even belangrijke rol speelt als de tegenhanger in de Sowjet-Unie, moge blijken uit het feit dat de FDJ opgezet is door [REDACTED] zelf, die lange tijd voorzitter van deze organisatie was. Een belangrijk lichaam is verder ook nog de vakbond FDGB, natuurlijk eveneens gekoppeld aan de SED. De FDGB en de FDJ hebben, evenals enkele andere organisaties, een vastgesteld aantal zetels in de Volkskamer en leveren dus een bijdrage zowel aan de democratische facade als aan de daadwerkelijke overheersing van de SED.

11. Een belangrijke positie wordt in de DDR ingenomen door de kerk. Meer dan de helft van de Oostduitsers is lid van de evangelisch-lutherse kerken en dit heeft natuurlijk ook zijn weerslag op de politiek. Moge het stemgedrag van de CDU in de Volkskamer op 9 maart 1972 (zie punt 9) nog als een door de autoriteiten goedgekeurd incident worden beschouwd, soms stelt de kerk zich kritisch op ten aanzien van de regering. Ook de DDR is gevangen in het voor communistische landen typische conflict tussen kerk en staat, waarbij de kerk ook hier meer loyaliteit blijkt op te roepen dan volgens [REDACTED] en [REDACTED] mogelijk zou zijn; zelfs meer dan het communisme zelf. In het geval van de DDR is dit probleem dubbel zo groot, omdat de lutheraanse traditie een sterke nadruk legt op individualisme in gewetenszaken.

12. De kerk heeft zich dan ook in de DDR altijd zeer onafhankelijk opgesteld. Natuurlijk heeft de leiding in de loop der jaren lippendienst aan het regime moeten bewijzen; maar anderzijds is het opvallend dat de kerk zich soms als het geweten van het volk heeft opgeworpen. Zo heeft ze zich al sinds het begin van de jaren '60 opgesteld achter degenen, die gewetensbezwaren hadden tegen dienstplicht. Het is te begrijpen, dat hiermee een van de pijlers van de machtsstaat aangetast wordt. Toch is het regime er nooit in geslaagd, de kerk monddood te maken.

13. Diverse processen

13. Diverse processen hebben samengewerkt om de laatste jaren een toenadering tussen kerk en staat te bewerken. Enerzijds heeft de kerk nooit de grondslagen van het socialisme verworpen, noch de legitimiteit van het regime. Anderzijds zal van de kant van de regering hebben meegespeeld, dat het uitroeien van religieuze sentimenten een onbegonnen werk was. Ten derde kan men hebben overwogen, dat de kwestie van wereldvrede, die het centrale streven van de kerken in de DDR vormt, te koppelen zou zijn aan de regeringspropaganda, waarin wereldvrede ook een belangrijke rol speelt. In ieder geval is sinds 1978 een soort concordaat van kracht, waarin de kerk meer rechten zijn toegekend dan voorheen. De kerken hebben (beperkte) toegang tot de media en mogen kerkgebouwen herstellen.

14. Aanvankelijk leek de regering met deze politiek succes te boeken, aangezien de kerk bevreesd was, de nieuwe concessies weer te verliezen. Met name de topleiding heeft zich sindsdien gematigd opgesteld. Des te opvallender is het, dat toch uit de kerk een nieuwe "vredesbeweging" is ontstaan. Met het verslechterende internationale klimaat dat de wereld in de afgelopen jaren heeft gekend, en met name door de plaatsing van nieuwe atoomwapens aan weerszijden van het IJzeren Gordijn zijn in de Oostduitse evangelisch-lutherse kerken bewegingen ontstaan, die met de beste wil niet meer te passen zijn in de vredespropaganda van de DDR, maar expliciet de juistheid van de eigen politiek in twijfel trekken. De kerkleiding kan aan dit streven slechts beperkte steun verlenen, maar het zwijgen is in feite sprekend genoeg. Sinds 1982 treedt de SED weer hard op tegen kerkelijke dissidenten; het laat zich nog niet aanzien, welke de invloed daarvan op de relatie met de kerk zal zijn.

15. Het economisch beeld dat de DDR heden ten dage toont, is enigszins tegenstrijdig. Niemand kan ontkennen, dat er veel bereikt is. Toen de Sowjets in 1945 hun gedeelte van Duitsland bezetten, beschouwden ze het als krijgsbuit. Als herstelbetaling werden alle kostbaarheden, inclusief industriegoederen, naar de Sowjet-Unie versleept. Een en ander had tot gevolg, dat de Oostduitse economie na 1948 van de grond af aan moest worden opgebouwd. Een snelle industrialisatie en aanzienlijke hulp van Comecon-partners heeft tot resultaat gehad, dat, waar men in 1953 nog gebrek aan bijna alles had (zie punt 5), nu een welvaart is bereikt die positief afsteekt tegenover die van andere Oostbloklanden, met inbegrip van de Sowjet-Unie.

16. Anderzijds kampt de economie met grote problemen. Ten eerste is er de weinig rationele organisatie, die kenmerkend is voor communistische landen. Zo is de arbeidsproductiviteit per arbeider minder dan de helft dan die van de BRD. De regering heeft onlangs zijn toevlucht genomen tot het opzetten van "Kombinaten" voor diverse producten, in de hoop dat een grotere centralisatie een rationelere productie tot gevolg heeft. Opvallend is daarbij, dat Oost-Berlijn precies

de tegenovergestelde

[REDACTED]

de tegenovergestelde lijn kiest van andere Oostbloklanden, die momenteel experimenteren met decentralisatie. Het is evenwel nog te vroeg, om nu reeds de gevolgen te beoordelen.

17. Een tweede probleem voor de economie is de verweving met die van andere communistische staten, met name met de Sowjet-Unie. De bestaande economische overeenkomsten werken zeer nadelig voor de DDR. Men is verplicht tegen spotprijzen kwaliteitsgoederen te leveren, die in het oosten weliswaar zeer gewild zijn, maar waarvoor in het westen harde valuta zouden kunnen worden verworven. Een ander voorbeeld van onrechtvaardige overeenkomsten is die inzake de levering van aardolie door de Sowjet-Unie, waarbij Moskou vrijwel naar believen de prijs kan bepalen. Zo moest Oost-Berlijn in 1982 voor een verminderde afname van olie "boeten" met een prijsstijging van 54% per ton. Bijna de helft van wat de DDR aan buitenlandse valuta verwerft, is nodig om de aardoliebehoeften te dekken. Het is duidelijk, dat deze situatie een ernstige rem zet op de investeringen en op de afbetaling van de buitenlandse schuld.

18. Deze schuld vormt toch een bijzonder probleem voor de DDR. In de loop van de jaren '70, toen de betrekkingen met het westen, en met name met de BRD, goed waren, waren de kredieten in ruime mate voorradig. Dit leidde tot een situatie van overbesteding, die weliswaar aanvankelijk de welvaart vergrootte, maar momenteel, met de hoge rentestand en de "dure" dollar, voor problemen zorgt. De DDR had in 1981 een netto buitenlandse schuld van 12,3 miljard dollar. Dankzij een politiek van importbeperking en grotere productie voor de westerse markt is dit teruggebracht tot rond de 9 miljard, maar het is duidelijk waarom de leningen van 2 miljard (West-)Duitse Mark in 1983-1984 (zie punt 24) bijzonder welkom waren.

19. Een bijzonder probleem voor de DDR vormt nog altijd het bevolkingsvraagstuk. Het land heeft ongeveer 16 miljoen inwoners en de bevolkingsgroei is, door emigratie en terugvallend geboortecijfer, nagenoeg nihil. Om de dreigende vergrijzing een halt toe te roepen, heeft men een aantal maatregelen getroffen. Werkende moeders krijgen recht op een zeer langdurig betaald verlof, en jonge echtparen krijgen leningen, waarvan ze minder hoeven terug te betalen naarmate ze meer kinderen krijgen. Ouderen tenslotte wordt, als ze willen emigreren, geen strobreed in de weg gelegd. Ondanks al deze maatregelen lijkt de bevolkingsgroei nog niet de gewenste vlucht te nemen, en het staat nog te bezien hoe de regering dit probleem in de toekomst het hoofd gaat bieden. Vast staat, dat het in de loop der jaren acuter wordt, naarmate de werkende bevolking in aantal afneemt en het aantal rekruten voor de Volksarmee slinkt.

RELATIE MET DE BRD

[REDACTED]

RELATIE MET DE BRD

20. De meeste DDR-burgers zullen de realiteit wel min of meer aanvaard hebben, of zich in ieder geval neergelegd hebben bij het feit dat veranderingen in het systeem momenteel een utopie zijn. Dit wil evenwel niet zeggen, dat men ook gelukkig is met het regime. De leiders leven, volkomen afgezonderd van de bevolking, in een grote luxe die voor de gemiddelde burger onbereikbaar is. De alomtegenwoordige veiligheidsdienst heeft tot gevolg, dat een als deviationistisch uitgelegde opmerking, hoe onschuldig ook, uiterst nadelige consequenties kan hebben. Het leiderschap wekt jaloezie en wrevel en is bijgevolg uitermate impopulair. Uiteraard geldt dit in meerdere of mindere mate voor alle Oost-Europese landen. Maar in het geval van de DDR moeten ze bijzonder schrijnend zijn, omdat men vrij eenvoudig de vergelijking kan trekken met de "volksgeboten" in het westen. De televisiezenders van de BRD zijn in zeer grote gedeelten van de DDR te ontvangen en genieten een veel grotere populariteit dan de staatszenders.

21. Het is niet verwonderlijk, dat bij vele Oostduitsers het verlangen ontstaan is naar het leven in de BRD. Dit was in het bijzonder zo toen dit laatste land een ongekende economische groei doormaakte; maar ook nu nog oefent de vrijheid grote aantrekkingskracht uit. Hiervoor is al geschetst, hoezeer dit de DDR-autoriteiten voor problemen stelt, en wat zij ertegen proberen te doen. Maar deze maatregelen leggen een extra druk op de relaties tussen Bonn en Oost-Berlijn, die toch al tweeslachtig is. Enerzijds leeft aan beide kanten van de grens een gevoel van verwantschap, van gemeenschappelijke taal, geschiedenis en culturele achtergrond. Dit uit zich bijvoorbeeld in de bepaling in de grondwet van de BRD, dat de regering in Bonn alle Duitsers vertegenwoordigt, ook degenen die niet in de gelegenheid zijn om deel te nemen aan democratische processen (d.w.z. de Oostduitsers). Anderzijds beseft men terdege het grote verschil in maatschappelijk systeem en in retoriek. Om voortdurend vanuit de DDR te horen hoe "revanchistisch" en "corrupt" de BRD wel is (een geliefd onderwerp van recente Sowjet-propaganda, gehoorzaam nagepraat door Oostduitse media), legt natuurlijk een grote druk op de onderlinge betrekkingen.

22. Deze paradox overheerst de relaties tussen beide landen. De tegenstellingen zijn niet meer zo groot als in de jaren '60, toen men in Bonn weigerde diplomatiek contact te hebben met een land dat de "zogenaamde DDR" erkende. Een van de verdiensten van de "Ostpolitik" van de voormalige Bondskanselier [REDACTED] was, dat de inter-Duitse verhoudingen enigszins genormaliseerd zijn. Men heeft nu "permanente vertegenwoordigers" uitgewisseld en het grensverkeer is iets versoepeld. De BRD is verreweg de belangrijkste niet-communistische handelspartner van de DDR en bovendien een gewichtige krediteur. De DDR heeft zich herhaaldelijk uitgesproken voor een volledige normalisering

van de betrekkingen

[REDACTED]

van de betrekkingen; maar het stelt daarvoor zeer zware voorwaarden. Zo eist het van de Bondsregering, dat deze het Oostduitse staatsburgerschap zou erkennen. Dit zou niet alleen betekenen dat Bonn de staatsrechtelijke verdeling van Duitsland zou legitimeren (hetgeen politiek zeer gevoelig ligt in de BRD), maar is bovendien onmogelijk op grond van het boven geciteerde grondwetartikel. Andere eisen van Oost-Berlijn, zoals het verleggen van de grens van de oostelijke Elbe-oever naar het midden van de rivier, zouden ook wel problemen opleveren, maar ongetwijfeld veel minder.

23. Het is overigens niet zo, dat de DDR zulke hoge eisen stelt om normalisering onmogelijk te maken. Integendeel wijzen meerdere signalen erop, dat een goede Duits-Duitse relatie de regering in Oost-Berlijn na aan het hart ligt. Een bewijs hiervoor is de benoeming van de 53-jarige [REDACTED] in het partijsecretariaat en het Politburo van de SED (mei 1984). [REDACTED] heeft zich gedurende zijn hele partijloopbaan beziggehouden met de inter-Duitse betrekkingen en staat niet afwijzend tegenover een dooi in deze verhoudingen. De benoeming van [REDACTED] past overigens in het streven van [REDACTED] naar beperking van de schade, die ontstaan is door de slechte verhoudingen tussen de beide supermachten. Dat dit streven oprecht is, behoeft niet te worden betwijfeld. De aarzelingen waarmee [REDACTED] gehoor gaf aan het bevel uit Moskou, om niet de BRD te bezoeken, spreken in dit verband een duidelijke taal.

24. Interessant is de vraag naar de beweegredenen die [REDACTED] bij dit streven heeft. Ongetwijfeld spelen nationalistische motieven een rol; het Duitse nationale gevoel manifesteerd zich nog aan beide zijden van de grens. Minstens zo belangrijk zal het gevoel van angst zijn. In geval van oorlog in Europa zal zeer waarschijnlijk Duitsland opnieuw het slagveld zijn; en de schade zal daarbij vele malen groter zijn dan in 1945. Het ligt voor de hand, dat [REDACTED] van mening was dat de ontwikkelingen van 1983-1984 de kans op oorlog vergrootten en dat hij zijn best wilde doen, om deze te voorkomen. Als laatste, maar niet minste, motief voor [REDACTED] initiatief kunnen we tenslotte wijzen op het economische voordeel dat een goede verhouding met de Bondsrepubliek oplevert. Zoals reeds in punt 18 opgemerkt, hebben Westduitse banken in 1983 en 1984 kredieten van in totaal 2 miljard DM aan de DDR geleverd, hetgeen de betalingsmogelijkheden van dat land aanzienlijk verlichtte. In ruil daarvoor moest [REDACTED] weliswaar concessies doen inzake emigratie, maar ook dit was niet alleen maar een nadeel. Op deze wijze kon de DDR zich ontdoen van vele ontevreden en dissidenten, met name ook uit kerkelijke kringen. Overigens hoeft [REDACTED] niet bevreesd te zijn dat de BRD sterk zal aandringen om deze stroom te laten continueren, want hoewel het land verplicht is iedere Duitser te aanvaarden, is het opnamevermogen van de economie momenteel uiteraard zeer beperkt.

DE POSITIE VAN DE

[REDACTED]

DE POSITIE VAN DE DDR IN HET WARSCHAU PACT

25. Mag de relatie tussen beide Duitse staten ambivalent zijn, hetzelfde geldt voor de verhouding tussen de DDR en de Sowjet-Unie. De gevoeligheden tussen twee volkeren van verschillend ras en met een totaal verschillende achtergrond worden nog versterkt door de wederzijdse ervaringen uit de Tweede Wereldoorlog. De Sowjets worden in brede lagen van de Oostduitse bevolking gezien als bezetters en overheersers, die een rem vormen op de welvaart van het land en bovendien een impopulair regime in stand houden. Anderzijds zien de leden van het "socialistisch broedervolk" met afgunst naar de arbeidsproduktiviteit en de welvaart van de DDR, die hoger liggen dan in de Sowjet-Unie zelf. De Sowjets pikken hiervan een aanzienlijk graantje mee in de vorm van economische uitbuiting, hetgeen de afkeer weer versterkt.

26. Men realiseert zich evenwel terdege, dat men van elkaar afhankelijk is. Het Oostduitse regime hoeft zich geen illusies te koesteren, hoe zijn lot zou zijn zonder de bescherming van de Sowjet-wapens. De Sowjets van hun kant beseffen, hoezeer hun strategische positie in Europa zou verslechteren als de DDR eruit zou wegvallen. Dus is men gekomen tot een modus vivendi. Het leiderschap van de DDR heeft zich ontwikkeld tot een getrouwe spreekbuis van de Sowjet-propaganda en tot een van de belangrijkste voorvechters voor solidariteit binnen het Oostblok, waarschijnlijk wel beseffend welke de risico's van een (relatief) isolement zouden zijn. Overigens verleent dit gegeven nog meer reliëf aan de tamelijk onafhankelijke Duitsland-politiek van Honecker; het is vrijwel zijn enige afwijking van de internationale Sowjet-politiek.

27. Belangrijk voor de verhouding tussen de DDR en de Sowjet-Unie is het feit, dat de loyaliteit zich uitstrekt tot de krijgsmacht. De strijdkrachten van de DDR, hoewel relatief klein, behoren tot de efficiëntste en meest gedisciplineerde van het Oostblok; niet verwonderlijk als men bedenkt dat de DDR een groot gedeelte van het voormalige Pruisen bestrijkt. Hoewel recent enkele berichten zijn ontvangen over disciplinaire problemen in de Volksarmee, ligt het voor de hand dat het leven van de gemiddelde militair in de DDR in de nabije toekomst aangenamer zal worden gemaakt; dit in het kader van het streven van de regering om door meer vrijwilligers het tekort aan dienstplichtigen op te vangen.

28. De Volksstrijdkrachten zijn dus een efficiënte krijgsmacht, zeker omdat de Sowjet-Unie, overtuigd van het strategisch belang van de DDR, modern materiaal verschaft. Tot een verdediging van het eigen vaderland moeten de strijdkrachten zeer wel in staat worden geacht. Anders is het evenwel gesteld in geval van een WP-aanval op West-Europa. In dat geval zou men, op bevel van een vreemde overheerser, moeten strijden tegen een echt verwant volk,

op Duits grondgebied

[REDACTED]

op Duits grondgebied. Zeer veel zal in dat geval afhangen van de omstandigheden waaronder zo'n conflict ontstaat, maar niet vergeten mag worden dat de volledige beheersing van de media, die de Sowjets in staat heeft gesteld andere acties zeer eenzijdig te belichten (bv. Afghanistan), voor de DDR eenvoudig niet bestaat. Daarom mag Moskou niet a priori rekenen op loyaliteit van de DDR in geval van agressie in Europa.

29. De relatie met andere WP-landen is in feite een functie van die met de Sowjet-Unie. De beide buurlanden hebben ook een Slavische bevolking en de traditionele wrijvingen zijn ook niet weggepoetst door de "socialistische broederschap". Met name met Polen is de verhouding uiterst slecht. De Oost Duitsers bezien de Polen met de typische afkeer van een land met een industriële traditie en beschouwen ze als dom en lui. Het is niet verwonderlijk, dat Oost-Berlijn een van de scherpste critici was van Polen gedurende de crises van de afgelopen jaren. Met Tsjechoslowakije, dat qua ontwikkelingsniveau en qua raciale achtergrond beter met de DDR overeenkomt, is de relatie beter. Het is het enige Oostblokland, dat DDR-burgers zonder visum mogen bezoeken. Maar in Praag zal men niet vergeten zijn, dat in 1968 ook Oostduitse troepen verantwoordelijk waren voor de beëindiging van de Praagse Lente. Ook zal het asylzoeken van Oost Duitsers in de BRD-ambassade in Praag deze zomer (waaronder de nicht van premier [REDACTED]) de betrekkingen hebben geschaad. Met de overige WP-landen is de relatie formeel en komt niet uit boven de voor socialistische landen gebruikelijke formaliteiten.

30. Een belangrijke rol spelen Oost Duitsers in de activiteiten van het Oostblok in landen van de Derde Wereld. Ten eerste zijn zij, met hun grote technische ervaring, zeer in tel bij technische ontwikkelingssamenwerking. Nog belangrijker is hun achtergrond op het gebied van interne veiligheid. Bij vele Moskou welgezinde regimes in Derde Wereldlanden, die voor hun bestaan afhankelijk zijn van een efficiënte veiligheidsdienst, worden DDR-burgers ingezet om een dergelijke dienst te organiseren en het staatshoofd inzake veiligheid van advies te dienen. Op deze twee gebieden bewijst de DDR de wereldpolitiek van de Sowjet-Unie onschatbare diensten.

CONCLUSIE

31. Als we het geheel overzien, dan biedt de DDR qua organisatie het beeld van een typische Oostblokstaat, die echter door zijn achtergrond nogal wat verschillen laat zien met andere satellietstaten van Moskou. Door diverse factoren is de welvaart groter dan in andere WP-landen, ondanks de nadelen van integratie in de Comecon. De Sowjets worden in hoge mate beschouwd als impopulaire "Fremdkörper", maar omdat zij, in samenwerking met de als hun handlangers ervaren

gezagsdragers, alle

[REDACTED]

gezagsdragers, alle machtsmiddelen beheersen, heeft men zich noodgedwongen bij hun overheersing neergelegd. Het regime kan worden beschouwd als een van de meest Moskougetrouwe in het hele Oostblok; slechts in de verhouding met de BRD kan enig deviationisme worden waargenomen. In hoeverre deze trend zich zal voortzetten, zal zich evenwel pas in de toekomst aftekenen.